

KOREYS TILIDAGI IBORALAR

Xolmurodova Nigora Faxridinovna

*Roman german tillari fakulteti, rus filologiyasi kafedrası stajyor
o'qituvchi*

Shukrullayeva Noila Hakim qizi

*Samarqand Davlat Chet Tillari Instituti, filologiya va tillari oqitish: koreys tili
shukrullayevanoila@gmail.com*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Koreys tilidagi iboralar va frazeologik birliklarning lingvistik, madaniy va semantik xususiyatlari o'rganildi. Maqolada iboralar orqali nutqning ifodali va boy bo'lishi, frazeologik birliklarning kontekstga qarab turli ma'nolarda ishlatilishi yoritildi. Shuningdek, "눈이 뜨이다" (ko'zi ochilmoq), "손이 크다" (qo'llari katta), "코가 높다" (buruni baland) kabi iboralar misol qilib keltirilib, ularning literal va figurativ ma'nolari tahlil qilindi. Maqola koreys tilini o'rganayotganlar uchun iboralarni tushunish va to'g'ri ishlatishning ahamiyatini ko'rsatadi hamda madaniy kontekstni anglashga yordam beradi.

Kalit so'zlar: Koreys iboralari, frazeologik birlik, 관용구, nutq ifodaliligi, metaforik ma'no, literal ma'no, kontekst.

Koreys tilidagi iboralar tilning eng muhim qismlaridan biri bo'lib, u nafaqat so'z boyligini, balki madaniyat va xalqning dunyoqarashini aks ettiradi. Iboralar orqali odamlar o'z his-tuyg'ularini, fikrlarini va ijtimoiy munosabatlarini aniq va boy ifodalash imkoniga ega bo'ladi. Koreys tilidagi iboralarning ko'pligi va xilma-xilligi tilni o'rganayotganlar uchun o'ziga xos qiyinchiliklarni yuzaga chiqaradi, shuningdek, tilning estetik va madaniy jihatlarini chuqurroq tushunishga yordam beradi. Ushbu iboralar ko'pincha tarixiy voqealar, urf-odatlar, diniy va falsafiy qarashlar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, xalqning hayotiy tajribasini ifodalaydi. Shuningdek, iboralar kundalik suhbatlarda, ish va maktab muhiti hamda rasmiy marosimlarda keng qo'llaniladi. Koreys tilini mukammal o'rganish uchun iboralarni o'z kontekstida tushunish va ishlatish juda muhimdir. Tilshunoslar va madaniyatshunoslar iboralarni tahlil qilish orqali koreys xalqining ijtimoiy qadriyatlari va axloqiy normalarini o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shu bois, koreys tilidagi iboralarni o'rganish nafaqat lingvistik, balki madaniy va tarixiy jihatdan ham katta ahamiyatga ega hisoblanadi.

Frazeologik birlik — bu tilda tayyor holda ishlatiladigan, ma'nosi alohida

soʻzlarning maʼnosidan farq qiluvchi, barqaror tuzilishga ega ifodadir [1; 2025]. Bunday birliklar tilning boyligini oshiradi va nutqni yanada rang-barang hamda ifodali qiladi. Frazеologik birliklar odatda xalq ogʻzaki ijodi, adabiy asarlar va kundalik soʻzlashuvdan shakllanadi. Ularning maʼnosi soʻzlar birikmasining lugʻaviy maʼnosidan farq qilib, koʻpincha ramziy yoki metaforik mazmun kasb etadi. Frazеologik birliklarni toʻgʻri ishlatish nutq madaniyatini oshiradi va tinglovchiga aniq fikrni yetkazishda muhim vosita hisoblanadi. Shuningdek, ular milliy madaniyat, urf-odat va tarixiy xotirani ifodalaydi, chunki koʻplab iboralar xalqning kundalik hayoti va tajribasidan kelib chiqqan. Tilshunoslikda frazeologik birliklar sintaktik va semantik jihatdan tahlil qilinib, ularning turli kontekstlarda ishlatilishi oʻrganiladi. Ushbu birliklar yordamida matn yoki nutq yanada boy va maʼnoli boʻlib, oʻquvchi yoki tinglovchida aniq tasavvur uygʻotadi. Shu bois, frazeologik birliklar tilni oʻrganish va uni toʻgʻri ishlatishda asosiy vositalardan biri sifatida ahamiyat kasb etadi.

Frazеologik omonimiya — bu bir frazeologik birlikning bir nechta maʼnoda ishlatilishi holati boʻlib, uning kontekstga qarab maʼnosi oʻzgaradi. Bunday iboralar nutqda turli vaziyatlarda turlicha talqin qilinib, tilning ifodali va boy boʻlishiga xizmat qiladi. Masalan, Koreys tilida "눈이 뜨이다" (koʻzi ochilmoq) iborasi ham shu ikki maʼnoda ishlatiladi [2; 2025]: birinchisi, literal maʼnoda koʻzning ochilishi, yaʼni jismonan koʻrish qobiliyatining paydo boʻlishini bildiradi; ikkinchisi esa figurativ maʼnoda, yaʼni kishi biror narsani anglab yetishi, bilim va tushuncha hosil qilishi kontekstida ishlatiladi. Frazеologik omonimiya iboralarning boyligi va koʻp qirrali maʼnosini namoyon etadi, shuningdek, tilni oʻrganayotganlar uchun murakkablik va qiziqarli oʻrganish maydoni yaratadi. Bu hodisa orqali soʻzlashuv va yozma nutqda mazmunni kontekstga moslash orqali aniq ifodalash mumkin boʻladi. Tilshunoslar frazeologik omonimiyaga eʼtibor qaratib, iboralarning turli semantik qatlamlarini oʻrganadilar. Shuningdek, bunday iboralarni kontekstda toʻgʻri ishlatish tilni oʻrganishda, tarjimada va madaniyatlararo kommunikatsiyada muhim ahamiyatga ega. Natijada, frazeologik omonimiya tilning boyligi, ifodalilik va metaforik imkoniyatlarini oshirishga xizmat qiladi.

Koreys tilida turli xil hurmat soʻzlari (honorifiklar) mavjud. Ushbu soʻzlar va iboralar orqali gapiruvchi kishi suhbatdoshiga yoki mavzudagi shaxsga nisbatan ehtirom va hurmatini bildiradi. Honorifiklar nafaqat soʻzning oʻzi, balki feʼl va iboralar shaklida ham mavjud boʻlib, ular nutqning rasmiyligi va ijtimoiy munosabat darajasini belgilaydi. Masalan, "먹다" (mokda) –

“yemoq” feʼli oddiy kundalik nutqda ishlatilsa, hurmatli shaklda "드시다"

(dishida) bo'ladi [3; 2025]va bu shakl keksalarga yoki yuqori mavqedagi shaxslarga murojaat qilganda ishlatiladi. Koreys tilida fe'l, ot va hatto so'rov iboralari ham honorifik shaklga ega bo'lishi mumkin, bu esa suhbatdagi ijtimoiy qatlamlarni hurmat bilan ifodalash imkonini beradi. Shuningdek, koreys tilida hurmat shakllari kontekstga qarab o'zgaradi va nutqning rasmiy yoki norasmiy ekanligini ko'rsatadi. Tilni o'rganayotganlar uchun honorifiklarni to'g'ri ishlatish muloqotda aniq va samimiy ifodani ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Bu tizim orqali Koreya jamiyatidagi ijtimoiy qadriyatlar, hurmat va etik normalar nutqga singdirilgan bo'ladi. Shu bois, koreys tilidagi hurmat so'zlari va iboralarni o'rganish nafaqat lingvistik, balki madaniy jihatdan ham zarurdir.

Koreya milliy madaniyati katta ensiklopediyasida (한국민족문화대백과사전) frazeologizm “관용구” deb atalib, Koreyada XX asr oxirlarida keng o'rganila boshlandi [4; . Ushbu atama koreys tilshunosligida barqaror, tayyor ifodalar va iboralarni tahlil qilishda ishlatiladi va ularning lingvistik, semantik hamda madaniy xususiyatlarini o'rganish imkonini beradi. XX asr oxirlarida frazeologizmga e'tibor qaratilishi tilshunoslikda yangi yo'nalishlarning rivojlanishiga turtki berdi. Koreys tilidagi frazeologik birliklar xalq og'zaki ijodi, adabiy asarlar va kundalik nutqdan shakllangan bo'lib, ular tilning boyligini va ifodali imkoniyatlarini oshiradi. Frazeologizm tahlili orqali iboralarning ma'nosi, ishlatilish konteksti va ramziy qiymati aniqlanadi. Shu bilan birga, frazeologizmlar orqali koreys xalqining tarixiy tajribasi, ijtimoiy qadriyatlari va madaniy xotirasi aks etadi. Tilshunoslar frazeologizmni tahlil qilish orqali nutq madaniyatini chuqurroq tushunishga harakat qiladilar. Natijada, “관용구” atamasi koreys tilini o'rganish, uning semantik boyligini anglash va madaniy kontekstini tushunishda muhim vosita sifatida ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, bu atama koreys tilini o'rganayotganlar uchun frazeologik birliklarni identifikatsiya qilish va to'g'ri ishlatishni osonlashtiradi.

Han(한) – atamasi koreys tilidagi keng tarqalgan va muhim so'zlardan biridir [5; 2025]. Ushbu so'z nafaqat tilning leksik boyligini oshiradi, balki koreys madaniyati va tarixiy tajribasini ham ifodalaydi. Han atamasi turli kontekstlarda turlicha ma'nolarga ega bo'lib, u xalqning hissiy tajribasi, og'riq va qayg'u, shuningdek, sabr-toqat va iroda bilan bog'liq tushunchalarni aks ettiradi. Bu so'z adabiyot, musiqa va san'at asarlarida keng qo'llanilib, milliy ruh va identifikatsiyani kuchaytiradi. Han tushunchasi orqali koreys xalqining tarixiy bosqichlarda duch kelgan qiyinchiliklari va kurash ruhini tushunish

mumkin. Tilshunoslar Han soʻzini semantik va pragmatik nuqtai nazardan oʻrganib, uning turli kontekstlardagi ishlatilishini tahlil qiladilar. Shu bilan birga, Han atamasi koreys tilini oʻrganayotganlar uchun lingvistik va madaniy jihatdan muhim element hisoblanadi. Natijada, Han atamasi nafaqat soʻz, balki koreys xalqining hissiy dunyosi va madaniy merosini aks ettiruvchi ramziy tushuncha sifatida ahamiyat kasb etadi.

Koreys iborolari koʻpincha tarixiy va madaniy kontekstga bogʻliq boʻlib, xalqning kundalik hayoti, urf-odat va qadriyatlarini aks ettiradi. Shu sababli iboralarni oʻrganish nafaqat lingvistik, balki madaniy jihatdan ham muhimdir. Har bir ibora kontekstga qarab turli ohang va ifodalar bilan ishlatiladi, bu esa tilni boyitadi va nutqni yanada rang-barang qiladi. Iboralar yordamida gapiruvchi oʻz fikrini yanada aniq va taʼsirli yetkazishi mumkin. Shuningdek, koreys iborolari oʻquvchilar va til oʻrganuvchilarga tilni tushinishda va madaniyatni anglashda yordam beradi.

Koreys tilidagi frazeologik iboralar koʻplab ramziy maʼnolar bilan boyitilgan boʻlib, ular nutqning estetik va semantik qirralarini oshiradi.

Masalan, "귀가 얇다" (quloqlari ingichka) iborasi odam tez ishontirib

ketadigan yoki soʻzga oson ishonadigan shaxsni bildiradi. "손이 크다"

(qoʻllari katta) iborasi esa saxiylik, koʻp narsani berishga tayyorlik maʼnosini

anglatadi. "코가 높다" (buruni baland) iborasi kibrli yoki oʻzini yuqori

tutadigan odamni tavsiflaydi. Shu iboralar nafaqat kundalik suhbatlarda, balki adabiyot, kino va ommaviy madaniyatda ham keng qoʻllaniladi. Iboralarning semantik qirralari va metaforik maʼnolari ularni oʻrganishni qiziqarli va murakkab qiladi. Koreys tilida iboralarni toʻgʻri ishlatish nutq madaniyatini oshiradi va tinglovchiga aniq tasavvur uygʻotadi. Ularning kontekstga qarab ishlatilishi soʻzlashuvning silliqligi va tabiiyligini taʼminlaydi. Tilshunoslar bu iboralarni tahlil qilish orqali koreys xalqining ijtimoiy qadriyatlari va hissiy tajribasini oʻrganadilar. Shu bilan birga, iboralar koreys tilini oʻrganayotganlar uchun tilni boy va ifodali oʻrganish imkoniyatini yaratadi. Natijada, koreys frazeologik iboralar til va madaniyatning ajralmas qismi sifatida katta ahamiyatga ega boʻladi.

Koreys tilidagi iboralar va frazeologik birliklar tilning eng boy va ifodali qismlaridan biri hisoblanadi. Ular nafaqat soʻzlarning lugʻaviy maʼnosini kengaytiradi, balki xalqning madaniyati, tarixiy tajribasi va ijtimoiy qadriyatlarini ham aks ettiradi. Iboralar kontekstga qarab turli ramziy, metaforik yoki literal maʼnolarni ifodalashi bilan ajralib turadi, bu esa nutqni

yanada ta'sirli va rang-barang qiladi. Masalan, "눈이 뜨이다" (ko'zi ochilmoq), "손이 크다" (qo'llari katta), "코가 높다" (buruni baland) kabi iboralar orqali koreys tilida turli vaziyatlar va hissiy holatlar ifodalanadi. Frazеologik birliklarni o'rganish nutq madaniyatini oshiradi va tilni mukammal tushunishga yordam beradi. Shu bilan birga, iboralarni kontekstda to'g'ri ishlatish tilni o'rganayotganlar uchun muhim qobiliyat hisoblanadi. Koreys tilidagi iboralar va frazeologik birliklarni o'rganish nafaqat lingvistik jihatdan, balki madaniy va tarixiy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. Natijada, bu birliklar tilni boyituvchi, ifodali va madaniy merosni aks ettiruvchi vosita sifatida koreys tilining ajralmas qismi hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Olimova Robiyaxon Xalimjon qizi. M. Qurbonova. (2025). O'zbek va koreys tillaridagi o'xshash frazeologik birliklarning qiyosiy tahlili. <file:///C:/Users/User/Downloads/Olimova+Robiyaxon+Xalimjon++qizi.pdf>
2. Rasulova Nodira Bakhtiyorovna. (2025). Koreys va o'zbek tillaridagi frazeologik tizimda ma'no munosabatlari: qiyosayiz yondashuv. <file:///C:/Users/User/Downloads/372-376.pdf>
3. Fayziyeva Feruza Ibodullayevna. (2025). Koreys tilida nutq madaniyati. Nutqni oshirish yo'llari. Koreys tilida so'zlashishda qiyinchiliklar va muammolarni bartaraf qilish yo'llari. <file:///C:/Users/User/Downloads/Fayziyeva+Feruza+Ibodullayevna.pdf>
4. Akbarov Azamat Adxamjonovich. (2025). Koreys tili frazeologizmlar tarjimasining o'ziga xosligi: hayvon obraziga oid frazeologizmlar asosida. <http://journalss.org/index.php/conf/article/view/11858/11413>
5. Ubaydullayeva Dilnavoz Shuhrat qizi. Koreys tilidagi so'zlarning etimologiyasi va ularning xalq tabiatiga bog'liqligi. <file:///C:/Users/User/Downloads/49-57+Vol1.+Issue1+Series+A.pdf>